

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณแบบพรรณนา เพื่อศึกษาถึงผลกระทบทางสุขภาพด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคม และด้านจิตวิญญาณของประชาชนที่อาศัยอยู่รอบๆ ชุมชนแออัดบริเวณแนวคลองแม่ข่า ที่คาดการณ์ว่าจะเกิดจากการเปลี่ยนแปลงปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ปัจจัยด้านสังคมเศรษฐกิจ และปัจจัยด้านวัฒนธรรม เมื่อมีการรื้อย้ายและปรับปรุงภูมิทัศน์ชุมชนแออัดบริเวณแนวคลองแม่ข่า เขตเทศบาลเมืองเชียงใหม่ ประชากรที่ศึกษา คือ ประชากรที่มีบ้านและที่ดินเป็นของตนเองที่อาศัยอยู่ในชุมชนแม่จิง ชุมชนศรีปิงเมือง ชุมชนช่างน้อย ชุมชนพอกเปี้ยวร่วมใจ ชุมชนพัฒนาบ้านคูเต่า ชุมชนป่าเป้า และชุมชนหมู่บ้านอุณาไร จำนวน 338 คน กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ และกลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพ

ในเชิงปริมาณกลุ่มตัวอย่างได้มาจากการคำนวณโดยใช้สูตรของ Kerjic and Morgan ที่ระดับความเชื่อมั่น 95 % ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 182 คน ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบง่ายด้วยการจับสลากแบบไม่แทนที่ และเลือกตัวแทนหลังคาเรือนตามสัดส่วนประชากรแต่ละชุมชน เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้นจากการประยุกต์จากแนวคิดปัจจัยกำหนดสุขภาพของสมชาย จักรพันธ์ ,เดชรัตน์ สุขกำเนิดและคณะ และจากการทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้หาความตรงตามเนื้อหาของเครื่องมือ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน และนำไปปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม ประกอบด้วย 2 ส่วน ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบทางสุขภาพเป็นแบบประเมินค่า(rating scale) 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และไม่มีผล จำนวน 42 ข้อ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา [ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)] นำเสนอผลการศึกษาแบบบรรยาย และตารางประกอบคำบรรยาย

ในเชิงคุณภาพกลุ่มตัวอย่างได้มาจากการเลือกแบบเจาะจงจากแต่ละชุมชน ดังนี้ ผู้นำชุมชนแต่ละชุมชน จำนวน 7 คน กลุ่มประธานอาสาสมัครสาธารณสุขแต่ละชุมชน จำนวน 7 คน และกลุ่มตัวแทนประชาชนทั่วไปแต่ละชุมชน จำนวน 7 คน รวม 21 คน เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้นจากการประยุกต์กรอบแนวคิดของปัจจัยกำหนด

สุขภาพของสมาชิก จักรพันธ์ เชนรัตน์ สุขกำเนิดและคณะ และจากการทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา และนำเสนอโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (content analysis) ผลการศึกษาทั้งหมดสรุปได้ดังนี้

สรุปผลการศึกษา

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ข้อมูลทั่วไปของชุมชน

ชุมชนที่ศึกษามีจำนวน 7 ชุมชน ซึ่งเป็นชุมชนที่ได้รับการจดทะเบียนจัดตั้งชุมชนและตั้งอยู่บนแนวคลองแม่ข่า ส่วนใหญ่เป็นชุมชนที่อายุเก่าแก่ ที่มีผู้เข้ามาอาศัยพร้อมๆ กับการก่อสร้างโบราณสถานที่ตั้งอยู่ในชุมชน ในอดีตวิถีชีวิตของประชาชนในชุมชนเป็นแบบเรียบง่าย มีการพึ่งพาธรรมชาติ และอาศัยคลองแม่ข่าเป็นแหล่งน้ำในการอุปโภค บริโภค ประกอบอาชีพ และเป็นแหล่งอาหารที่อุดมสมบูรณ์ เมื่อมีการขยายเขตเทศบาลนครเชียงใหม่จึงมีผู้มาอาศัยเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ปัจจุบันส่วนใหญ่มีวิถีชีวิตที่เป็นแบบชุมชนเมือง มีการสร้างบ้านเรือนอยู่รวมกันค่อนข้างหนาแน่น แต่มีสภาพแวดล้อมของที่อยู่อาศัยสะอาด และเป็นระเบียบ ส่วนเส้นทางสัญจรในชุมชนก็สะดวกและเหมาะสมกับสภาพของชุมชน การประกอบอาชีพส่วนใหญ่จะเป็นอาชีพค้าขาย รับจ้าง โครงสร้างความสัมพันธ์ในชุมชนจะเป็นแบบไปมาหาสู่กันบ้านใกล้เรือนเคียง การเป็นเครือข่ายองค์กรชุมชน และเครือข่าย ชุมชนแต่ละชุมชนมีวัฒนธรรม ประเพณีที่เก่าแก่และเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางในการยึดเหนี่ยวจิตใจ และทำกิจกรรมร่วมกันในชุมชน

ส่วนที่ 2 ผลการศึกษาเชิงปริมาณ ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง และความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบทางสุขภาพ

2.1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงคิดเป็นร้อยละ 64.3 และอยู่ในวัยแรงงานที่มีอายุอยู่ในช่วง 15-60 ปีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 72.5 กลุ่มตัวอย่างมีอายุต่ำสุด 15 ปี สูงสุด 87 ปี และอายุเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง 47 ปี มีสถานภาพสมรสคู่ คิดเป็นร้อยละ 59.9 การศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษาคิดเป็นร้อยละ 34.7 รองลงมาคือระดับมัธยมศึกษาตอนต้นร้อยละ 20.9 การประกอบอาชีพ ค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 33.5 รองลงมาคือรับจ้างคิดเป็นร้อยละ 28.6 รายได้เฉลี่ยครอบครัว

เฉลี่ยต่อเดือน อยู่ระหว่าง 3,001-6,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 31.3 รองลงมาคือ 1,000-3,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 28.1 ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในชุมชนเป็นระยะเวลา 5-25 ปี และ 26-45 ปี คิดเป็นร้อยละ 40.7 เท่ากัน การรับรู้ข่าวสารพบว่าร้อยละ 74.7 เคยรับทราบข่าวการรื้อย้ายและปรับปรุง ชุมชนแนวคลองแม่ข่า ส่วนความสัมพันธ์ของกลุ่มตัวอย่างกับประชาชนในชุมชนแออัด พบว่ามีความสัมพันธ์ร้อยละ 86.3 โดยพบว่ามี การไปมาหาสู่กัน คิดเป็นร้อยละ 35.2 รองลงมาคือ การเป็นเครือข่ายองค์กรชุมชนคิดเป็นร้อยละ 31.3

2.2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบทางสุขภาพ

ประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่าการดำเนินงานตามโครงการรื้อย้ายและปรับปรุงภูมิทัศน์ ชุมชนแออัดบริเวณแนวคลองแม่ข่า เกิดผลกระทบทางสุขภาพโดยรวมทั้ง 4 ด้าน ในเชิงบวกหรือเกิดผลกระทบต่อสุขภาพในทางที่ดี ร้อยละ 54.9 เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าเกิดผลกระทบต่อสุขภาพด้านสังคม และด้านร่างกาย ในเชิงบวกร้อยละ 61.5, 56.6 สุขภาพด้านจิตใจเกิดผลกระทบในเชิงบวกและเชิงลบเท่ากัน คือ ร้อยละ 50 และด้าน จิตวิญญาณเกิดผลกระทบในเชิงบวก และเชิงลบใกล้เคียงกัน คือ ร้อยละ 51.1 และ 45.1 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาผลกระทบทางสุขภาพแต่ละด้านตามรายชื่อ สรุปผลดังนี้

2.2.1 ผลกระทบทางสุขภาพด้านร่างกายในเชิงบวก พบว่าประชาชนมีความเห็นว่าการปรับปรุงคุณภาพน้ำคลองแม่ข่าช่วยลดแหล่งเพาะพันธุ์พาหะโรคติดต่อ โอกาสเกิดโรคโรคติดต่อจึงน้อยลง มากที่สุด ร้อยละ 89.0 รองลงมา คือ การปลูกต้นไม้เลียบบคลองแม่ข่าช่วยลดมลพิษทางอากาศทำให้สุขภาพร่างกายแข็งแรง ร้อยละ 87.9 และการปรับปรุงคุณภาพน้ำคลองแม่ข่าทำให้หายใจสะดวกขึ้นเนื่องจากไม่มีกลิ่นเหม็นของน้ำเสีย ร้อยละ 86.8 ส่วนผลกระทบทางสุขภาพในเชิงลบ คือ การสร้างสถานที่พักผ่อนอาจเป็นแหล่งมั่วสุมของวัยรุ่นที่อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิตและทรัพย์สินได้ ร้อยละ 63.7

2.2.2 ผลกระทบทางสุขภาพด้านจิตใจในเชิงบวก พบว่าประชาชนมีความเห็นว่าการปรับปรุงสภาพที่อยู่อาศัยให้เป็นระเบียบทำให้รู้สึกที่บ้านและชุมชนน่าอยู่มากที่สุด ร้อยละ 90.1 รองลงมาคือ การปลูกต้นไม้เลียบบคลองแม่ข่าทำให้รู้สึกสดชื่นกับทัศนียภาพริมคลอง ร้อยละ 89.6 และถนนเลียบบคลองแม่ข่าทำให้เดินทางสะดวกไม่หงุดหงิดจากปัญหาจราจร ร้อยละ 88.5 ส่วนผลกระทบต่อสุขภาพในเชิงลบ คือ ถนนเลียบบคลองแม่ข่าอาจเป็นทางสัญจรและเป็นแหล่งมั่วสุมของวัยรุ่นทำให้ รู้สึกไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ร้อยละ 41.2

2.2.3 ผลกระทบทางสุขภาพด้านสังคมในเชิงบวกเท่านั้น คือ เห็นว่าการปรับปรุงที่อยู่อาศัยทำให้ชุมชนมีส่วนร่วมส่งเสริมการท่องเที่ยวของเมืองเชียงใหม่มากที่สุด ร้อยละ 92.3 รองลงมา คือการสร้างถนนเลียบบคลองแม่ข่าทำให้มีโอกาสไปมาหาสู่กับคนในชุมชนและชุมชน

ใกล้เคียงมากขึ้น ร้อยละ 91.8 และการปรับปรุงคุณภาพน้ำทำให้เกิดการรวมกลุ่มเพื่อรักษาคุณภาพน้ำของชุมชนและชุมชนใกล้เคียง ร้อยละ 88.5

2.2.4 ผลกระทบทางสุขภาพด้านจิตวิญญาณในเชิงบวก พบว่า ประชาชนมีความเห็นว่าการมีส่วนร่วมฟื้นฟูวิถีชีวิตแบบล้านนา และการสนับสนุนการปรับปรุงชุมชนคลองแม่ข่าของภาครัฐทำให้เกิดความมั่นคงทางจิตใจในสิทธิที่อยู่อาศัย ร้อยละ 89.6 และ 89.0 ตามลำดับ ส่วนผลกระทบทางสุขภาพในเชิงลบ คือ เกิดความรู้สึกสงสารคนที่ต้องย้ายบ้านเรือนออกไปร้อยละ 62.1 ส่วนการปรับปรุงชุมชนแนวคลองแม่ข่าทำให้สูญเสียคุณค่าความเป็นชุมชนดั้งเดิม เกิดผลกระทบต่อสุขภาพทั้งเชิงบวกและเชิงลบใกล้เคียงกัน คือร้อยละ 54.4 และ 45.6 ตามลำดับ

ส่วนที่ 3 ผลการศึกษาเชิงคุณภาพเกี่ยวกับผลกระทบต่อสุขภาพที่คาดการณ์ว่าจะเกิดจากการเปลี่ยนแปลงปัจจัยกำหนดสุขภาพ

3.1 ผลกระทบทางสุขภาพที่คาดการณ์ว่าจะเกิดจากการเปลี่ยนแปลงปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมทาง กายภาพ

3.1.1 การสร้างถนนเลียบบคลองแม่ข่า

ผลกระทบต่อสุขภาพด้านบวก พบว่าการสร้างถนนเลียบบคลองแม่ข่าจะทำให้ชุมชนมีโอกาสได้รับการพัฒนาด้านอื่น และการดูแลเอาใจใส่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง บุคคลภายนอกที่เข้ามาในชุมชนได้สะดวกขึ้น จะนำความรู้ใหม่ๆ เข้ามาในชุมชน ทำให้คนในชุมชนมีพัฒนาการทางความคิดที่กว้างไกลหันต่อสถานการณ์บ้านเมืองที่เปลี่ยนแปลงไป การเข้าถึงบริการต่างๆของภาครัฐจะดีขึ้น การทำงานของอาสาสมัครสาธารณสุขในชุมชนก็จะสะดวกและครอบคลุมหลังคาเรือนมากขึ้น

ผลกระทบต่อสุขภาพด้านลบ พบว่าคนที่อยู่ติดกับถนนจะรำคาญ รู้สึกสูญเสียความเป็นส่วนตัว และอาจได้รับอันตรายจากอุบัติเหตุจากการใช้ยานพาหนะของผู้สัญจร

3.1.2 การสร้างสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ

ผลกระทบต่อสุขภาพด้านบวก ประชาชนเห็นว่าการมีสถานที่พักผ่อนใกล้เคียงกับ ชุมชนจะทำให้เด็กมีพัฒนาการที่ดีเพราะมีที่ให้ออกกำลังกายที่มีอากาศบริสุทธิ์ ร่มรื่น อีกทั้งอาจเกิดการรวมกลุ่มเพื่อออกกำลังกาย เพื่ออาชีพ เช่นการนวดแผนไทยโดยใช้สถานที่พักผ่อนเป็นที่ให้บริการ ซึ่งประชาชนมองว่า นอกจากจะสร้างรายได้แล้วยังเป็นการอนุรักษ์และเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับคนทั่วไปโดยเฉพาะนักท่องเที่ยวต่างชาติได้ชื่นชมกับภูมิปัญญาไทยอีกด้วย

ผลกระทบต่อสุขภาพด้านลบ การที่มีคนมาใช้สถานที่พักผ่อนทำให้เกิดปัญหาขยะที่จะเป็นแหล่งเพาะพันธุ์พาหะนำโรค การมีวุ่นของกลุ่มวัยรุ่น หากหน่วยงานที่รับผิดชอบไม่ดูแลเอาใจใส่อย่างต่อเนื่อง

3.1.3 การปรับปรุงคุณภาพน้ำคลองแม่ข่า

การปรับปรุงคุณภาพน้ำคลองแม่ข่าพบว่าเกิดผลกระทบต่อสุขภาพเฉพาะด้านบวก ประชาชนเห็นว่าหากน้ำคลองแม่ข่าได้รับการปรับปรุงคุณภาพ ปัญหาขยะการตื่นเงินของลำคลอง ปัญหาน้ำท่วม จะได้รับการแก้ไขไปด้วย สุขภาพจิตของคนในชุมชนก็จะดีขึ้น เพราะไม่ต้องกังวลกับปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่นอกจากนี้จะทำให้คนกลับมาใช้ชีวิตแบบพึ่งพาธรรมชาติโดยอาศัยน้ำในคลองแม่ข่าในการประกอบอาชีพ การอุปโภค ในครัวเรือนมากขึ้น การได้ใช้ประโยชน์ จะทำให้ประชาชนรู้สึกเป็นเจ้าของและจะเกิดจิตสำนึกในการช่วยกันดูแลรักษาคุณภาพน้ำให้ได้อยู่เสมอ ส่วนผลกระทบในทางลบประชาชนไม่มีความเห็นว่าการปรับปรุงคุณภาพน้ำคลองแม่ข่าจะส่งผลกระทบต่อสุขภาพด้านลบได้อย่างไร

3.1.4 การปลูกต้นไม้เพิ่มพื้นที่สีเขียวแนวคลองแม่ข่า

ผลกระทบต่อสุขภาพด้านบวก ประชาชนเห็นว่า การปลูกต้นไม้จะทำให้ทัศนียภาพริมคลองดีขึ้น และความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของคลองแม่ข่าจะเป็นสิ่งดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวทำให้อยากเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน นอกจากนี้สีเขียวของต้นไม้จะช่วยผ่อนคลายความเหนื่อยล้า และความเครียดของประชาชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณนั้น

ผลกระทบต่อสุขภาพด้านลบ ประชาชนเห็นว่ามูลสัตว์จำพวกนกที่มาอาศัยอยู่ตามต้นไม้ ทำให้เกิดความสกปรกและอาจเป็นแหล่งเพาะเชื้อโรคได้

3.1.5 การปรับปรุงสภาพที่อยู่อาศัยในชุมชน

ผลกระทบต่อสุขภาพด้านบวก ประชาชนเห็นว่าชีวิตความเป็นอยู่จะดีขึ้น การที่มีบ้านเรือนสะอาดเป็นระเบียบทำให้อยากอยู่กับบ้าน สุขภาพจิตดี ครอบครัวยุ่งเพราะคนจะอยู่ติดบ้านมากขึ้น หากได้รับการปรับปรุงต่อไปในอนาคตชุมชนจะเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้าน การพัฒนาที่อยู่อาศัย ทำให้ได้รับการยอมรับจากสังคมภายนอก

ผลกระทบต่อสุขภาพด้านลบ พบว่าการปรับปรุงสภาพที่อยู่อาศัยทำให้บ้านเรือนบางส่วนที่ตั้งอยู่ตามแนวคลองต้องย้ายออกไปเกิดความเดือดร้อนถ้าภาครัฐอนุโลมให้อาศัยอยู่ในชุมชนได้ตามเดิมแต่ต้องถอยร่นออกจากแนวคลองจะทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างกลุ่มที่ยินยอมให้อยู่กับกลุ่มที่ไม่ยินยอม อีกทั้งผู้ที่ต้องย้ายออกไปก็จะได้รับความเดือดร้อน

3.2 ผลกระทบทางสุขภาพที่คาดการณ์ว่าจะเกิดจากการเปลี่ยนแปลงปัจจัยด้านสังคม/ เศรษฐกิจ

3.2.1 ปฏิสัมพันธ์/การรวมกลุ่มทางสังคม

ผลกระทบต่อสุขภาพด้านบวก ประชาชนเห็นว่าการรวมกลุ่มของประชาชนจากการเดินทางไปมาหาสู่กันที่สะดวกขึ้น และมีสถานที่สำหรับการทำกิจกรรมกลุ่มจะทำให้เกิดเครือข่ายของค้กรชุมชนที่เข้มแข็ง และเป็นกำลังสำคัญในการทำงานร่วมกับภาครัฐ เนื่องจากมีสมาชิกมาจากหลายๆชุมชน อีกทั้งยังเป็นตัวอย่างที่ดีด้านความสามัคคีของกลุ่ม และการบำเพ็ญประโยชน์ต่อชุมชนที่อาศัย และเมืองเชียงใหม่ ให้ได้กรุ่นใหม่ให้ปฏิบัติตาม

ผลกระทบต่อสุขภาพด้านลบ จากการมีปฏิสัมพันธ์หรือการได้พบปะคนมากมาย บางครั้งจะทำให้คนรับค่านิยมที่หลากหลาย ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตหากไม่รู้จักนำเอาแต่สิ่งที่ดีและเหมาะสมกับตนเองมาใช้

3.2.2 การประกอบอาชีพ/รายได้

ผลกระทบต่อสุขภาพด้านบวก จากการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยใช้เส้นทางสัญจรเลียบบดลองแม่จ่า จะทำให้เศรษฐกิจของชุมชนดีขึ้นจากการรวมกลุ่มในการประกอบอาชีพเสริม เช่น การนวดแผนไทย การรวมกลุ่มผลิตสินค้า ของที่ระลึกให้กับนักท่องเที่ยว รายได้ของครอบครัวก็จะเพิ่มขึ้น ต่อไปในอนาคต ประชาชนก็ไม่ต้องกังวลกับรายรับไม่พอกับรายจ่าย เมื่อมีรายได้เพิ่มลูกหลานก็จะมมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีทั้งอาหารการกิน การศึกษาในระดับที่สูง ชาวบ้านก็จะเกิดความสามัคคีกัน และจากการรวมกลุ่มเพื่ออาชีพ ทำให้คนในครอบครัวไม่ต้องไปทำงาน ไกลบ้าน สมาชิกจะอยู่กันพร้อมหน้าพร้อมตาทำให้บรรยากาศในครอบครัวอบอุ่น

ผลกระทบต่อสุขภาพด้านลบ การที่รายได้เพิ่มขึ้นทำให้พฤติกรรมการบริโภคการเปลี่ยนแปลงไป โดยการปรับวิถีชีวิตเหมือนคนในเมืองที่ทันสมัย ทำให้ชีวิตที่เรียบง่ายเปลี่ยนไปเป็นการให้ความสำคัญกับวัตถุสิ่งของ ซึ่งอาจนำไปสู่ความขัดแย้งภายในครอบครัวได้

3.3 ผลกระทบทางสุขภาพจากการเปลี่ยนแปลงปัจจัยด้านวัฒนธรรม

3.3.1 การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และวัฒนธรรมในชุมชนแนวคลองแม่จ่า

ผลกระทบต่อสุขภาพด้านบวก ประชาชนเห็นว่าหากภาครัฐส่งเสริมการท่องเที่ยวให้เกิดขึ้นได้จริง จะทำให้ประชาชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณแนวคลองแม่จ่า เกิดจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์โบราณสถาน วัฒนธรรม ประเพณีที่เก่าแก่ และร่วมสืบสานเพื่อคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของล้านนา ให้ลูกหลานได้ภาคภูมิใจ

ผลกระทบต่อสุขภาพด้านลบ ประชาชนเห็นว่า การเป็นเส้นทางท่องเที่ยวจะทำให้คนในชุมชนสูญเสียความเป็นส่วนตัว ความเป็นตัวของตัวเองรวมถึงปัญหาขยะที่อาจเกิด

ขึ้นจากการที่มีคนมากมายผ่านเข้าออกชุมชนและอาจมีกลุ่มคนไม่ดีคิดหาประโยชน์จากนักท่องเที่ยว เช่นการหลอกลวง ต้มตุ๋น ทำให้ชุมชนเสียชื่อได้

3.3.2 การฟื้นฟูวิถีชีวิตริมคลอง

ผลกระทบต่อสุขภาพด้านบวก ประชาชนเห็นว่าการฟื้นฟูวิถีชีวิตริมคลองจะมีผลต่อความรู้สึกรุ่นเก่า ว่ามีชีวิตที่ดีขึ้น ไม่ต้องคืนรกรากถิ่นเดิมเพราะสมัยก่อนสามารถเก็บผักหาปลาตามคลองแม่ข่ามากินได้ โดยไม่ต้องซื้ออาหารจากตลาด และชาวบ้านอาจหันมาทำอาชีพเกษตรกรรมเหมือนเดิมโดยใช้น้ำในคลองแม่ข่าในการเพาะปลูกร่างกายก็จะแข็งแรงได้ออกกำลังกายอยู่เสมอ คนในครอบครัวก็จะช่วยกันทำมาหากินอยู่กับบ้านไม่ต้องออกไปทำงานทำนอกบ้าน คนในชุมชนก็จะมีความเอื้ออาทรกันมากขึ้น

ผลกระทบต่อสุขภาพด้านลบ ประชาชนเห็นว่าการกลับมาใช้ชีวิตแบบเดิมคงเป็นไปได้ยากเพราะมีการใช้ชีวิตแบบคนในเมืองกันมานานแล้ว เด็กรุ่นใหม่คงไม่ยอมให้มีชีวิตเหมือนคนสมัยก่อน ความขัดแย้งระหว่างคนรุ่นเก่ากับคนรุ่นใหม่ก็อาจจะเกิดขึ้นได้

อภิปรายผลการศึกษา

การอภิปรายผลการศึกษานี้ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 อภิปรายผลการศึกษาเชิงปริมาณ ส่วนที่ 2 อภิปรายผลการศึกษาเชิงคุณภาพ

ส่วนที่ 1 การอภิปรายผลการศึกษาเชิงปริมาณเกี่ยวกับผลกระทบทางสุขภาพเมื่อมีการรื้อย้ายและปรับปรุงภูมิทัศน์ชุมชนบริเวณแนวคลองแม่ข่า

จากผลการศึกษาพบว่า หากมีการรื้อย้ายและปรับปรุงชุมชนแนวคลองแม่ข่าตามโครงการประชาชนมีความเห็นว่า จะเกิดผลกระทบต่อสุขภาพ โดยรวมทั้ง 4 ด้าน ในเชิงบวก หรือเกิดผลกระทบต่อสุขภาพในทางที่ดี คือ ร้อยละ 54.9 อธิบายได้ว่า เมื่อมีการรื้อย้ายและปรับปรุงชุมชน จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทาง ด้านสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมในทางที่ดีขึ้น นั่นคือ มลพิษทางน้ำ อากาศ จะลดน้อยลง ทำให้สภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยของประชาชนมีสุขาภิบาลและสาธารณสุขปโภคที่เหมาะสมทำให้สภาพชุมชนแออัดหมดไป สอดคล้องกับการศึกษาของ จริญญา พิทยปริชานนท์ (2544) เรื่อง การปรับปรุงชุมชนแออัด ที่พบว่าภายหลังการปรับปรุงชุมชนแออัด จะทำให้ชุมชนรอบข้างมีสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมของที่อยู่อาศัยที่เหมาะสม มีมาตรฐานการดำรงชีวิตที่ดีขึ้น เนื่องจากปัญหามลพิษทางน้ำ อากาศ ปัญหาการขาดแคลนที่อยู่อาศัย ได้รับการแก้ไข

สำหรับการอภิปรายผลการศึกษาลักษณะต่อสุขภาพตามรายด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคม และด้านจิตวิญญาณ อภิปรายแต่ละด้านดังต่อไปนี้

1.1 ผลกระทบทางสุขภาพด้านร่างกาย

จากการที่ประชาชนเห็นว่าการดำเนินการรื้อย้ายปรับปรุงชุมชนบริเวณแนวคลองแม่ข่าทำให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพด้านร่างกายในทางที่ดี ร้อยละ 56.6 อธิบายได้ว่า ความต้องการพื้นฐานขั้นแรกของมนุษย์ ที่นอกเหนือจากความต้องการปัจจัย 4 ในการดำรงชีวิตแล้วยังต้องการน้ำสะอาด อากาศบริสุทธิ์ สภาพแวดล้อมของที่อยู่อาศัยที่เอื้อต่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดีด้วย (Shama, 1988) เช่นเดียวกับแนวคิดเกี่ยวกับสุขภาพและสิ่งแวดล้อมของบุญต่วน แก้วปิ่นตา (2544) ที่กล่าวว่า สภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยที่สะอาด ไม่เป็นแหล่งเพาะพันธุ์พาหะนำโรค จะช่วยลดความเสี่ยงในการเจ็บป่วยด้วยโรคติดต่อที่เกิดจากพาหะนำโรค ซึ่งจากการศึกษาในครั้งนี้ประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่าการปรับปรุงคุณภาพน้ำจะทำให้แหล่งเพาะพันธุ์พาหะนำโรคลดลง ซึ่งส่งผลให้โอกาสในการเจ็บป่วยด้วยโรคติดต่อของประชาชนน้อยลง (ร้อยละ 89.0) การปลูกต้นไม้ช่วยลดมลพิษทางอากาศ (ร้อยละ 87.9) และการปรับปรุงคุณภาพน้ำคลองแม่ข่าทำให้หายใจสะดวกขึ้น เนื่องจากไม่มีกลิ่นเหม็นของน้ำเสีย (ร้อยละ 86.8) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาปัญหาการปรับปรุงชุมชนแออัดเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ของเดชา ไพรมีทรัพย์, วิเชียร พิสูจน์ และ สยาม นนท์คำจันทร์ (2538) ที่พบว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่ถูกสุขลักษณะ อยู่ในบริเวณน้ำเน่าเสีย เป็นแหล่งเพาะเชื้อโรค จะมีความเสี่ยงในการเจ็บป่วยด้วยโรคติดต่อซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพด้านร่างกายเมื่อสามารถลดแหล่งเพาะพันธุ์พาหะนำโรคได้จะทำให้โอกาสในการเจ็บป่วยด้วยโรคติดต่อลดลงด้วย

1.2 ผลกระทบทางสุขภาพด้านจิตใจ

จากการที่ประชาชนเห็นว่าการดำเนินการตามโครงการรื้อย้ายและปรับปรุงชุมชนแออัดบริเวณแนวคลองแม่ข่า จะทำให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพด้านจิตใจในทางที่ดี และไม่ดี ร้อยละ 50 เท่ากัน อาจเนื่องจากการดำเนินการรื้อย้ายและปรับปรุงชุมชนยังไม่เกิดขึ้น ประชาชนจึงเกิดความไม่แน่ใจว่าผลการดำเนินงานจะส่งผลกระทบในทางที่ดีหรือไม่ดี ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการยอมรับนวัตกรรม ของ Roger (1983) อ้างใน นำชัย ทนุผล ที่กล่าวว่าบุคคลจะเกิดความมั่นใจและให้การยอมรับผลการดำเนินงานใดๆ ต่อเมื่อเห็นผลสำเร็จที่เป็นรูปธรรม และผลสำเร็จดังกล่าวเกิดประโยชน์ต่อตนเองครอบครัว และสังคม ซึ่งจากผลการศึกษาเมื่อพิจารณาตามกิจกรรมของโครงการรื้อย้ายและปรับปรุงชุมชนที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพในทางที่ดี พบว่า การปรับปรุงสภาพที่อยู่อาศัยให้เป็นระเบียบทำให้ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนรู้สึกที่บ้านและชุมชนน่าอยู่ (ร้อยละ 90.1) การปลูกต้นไม้เลียบบคลองแม่ข่าทำให้รู้สึกสดชื่นกับทัศนียภาพริมคลอง (ร้อยละ 89.6) และการสร้างถนนเลียบบคลองแม่ข่าทำให้เดินทางสะดวกไม่หงุดหงิดจากปัญหาจราจร (ร้อยละ 88.5)

อธิบายได้ว่า ปัจจุบันสภาพแวดล้อมทางกายภาพของชุมชน ส่วนใหญ่มีสภาพการสร้างบ้านเรือนค่อนข้างหนาแน่น และมีลักษณะเป็นโครงสร้างของชุมชนเมืองสูง การวางผังการปลูกสร้างบ้านเรือนที่ไม่เป็นระเบียบตั้งแต่แรก ทำให้ประชาชนประสบปัญหาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของที่อยู่อาศัยที่ไม่ถูกสุขลักษณะ และยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาคือ ส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจของประชาชน การที่ภาครัฐสามารถปรับปรุงสภาพที่อยู่อาศัยให้เป็นระเบียบ และนำอยู่จึงมีผลกระทบต่อสุขภาพด้านจิตใจในทางที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาการอนุรักษ์ทรัพยากรในเมืองเชียงใหม่ กรณีศึกษา: พื้นที่บริเวณถนนราชดำเนิน ถนนท่าแพ และถนนเจริญเมือง เขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ของปัญวัชร์ ชลวิจิต (2545) ที่พบว่า ภูมิทัศน์หรือทัศนียภาพของสิ่งแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อความรู้สึกทางด้านสุนทรียภาพ อันได้แก่ สภาพที่อยู่อาศัยที่เป็นระเบียบ สะอาด ถนนที่ไม่คับแคบและสัญจรได้สะดวก ตลอดจนไม้ยืนต้น ไม้ดอก ไม้ประดับ ที่ช่วยเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้กับสิ่งแวดล้อม จะช่วยให้เมืองมีบรรยากาศของการผ่อนคลายทำให้ผู้ที่พบเห็นมีสุขภาพจิตที่ดี และสามารถผ่อนคลายความเครียดได้

จากการที่ประชาชนเห็นว่า การสร้างสถานที่พักผ่อนแล้วจะเป็นแหล่งมั่วสุมของวัยรุ่นที่ทำให้รู้สึกไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ร้อยละ 41.2 อธิบายจากผลการสำรวจความจำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต (จปฐ.) ของชุมชนที่ศึกษาที่พบว่าบางชุมชนยังมีปัญหาอาชญากรรมที่รุนแรงในชุมชนทำให้รู้สึกวิตกกังวลในความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของตนเอง และจากการที่มีสถานที่ ที่กลุ่มวัยรุ่นสามารถใช้เป็นแหล่งมั่วสุมในชุมชนเพิ่มมากขึ้น โอกาสที่จะได้รับอันตรายจากกลุ่มวัยรุ่นดังกล่าวจึงมีมากขึ้น

1.3 ผลกระทบทางสุขภาพด้านสังคม

จากการที่ประชาชนเห็นว่าการดำเนินการตาม โครงการรื้อย้ายและปรับปรุงชุมชนแออัดบริเวณแนวคลองแม่ข่าเกิดผลกระทบทางสุขภาพด้านสังคมเฉพาะในเชิงบวก ร้อยละ 61.5 อธิบายได้ว่า เมื่อมีการรื้อย้ายและปรับปรุงชุมชน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพและสังคมที่เอื้อต่อการส่งเสริมและพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของชุมชน และการจับอาวุธสัมพันธกันทำให้เกิดความสามัคคีและมีการรวมกลุ่มที่เข้มแข็ง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาภูมิทัศน์เมืองที่สามารถดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวให้มีความต้องการมาเที่ยวชมของ ปัญวัชร์ ชลวิจิต (2545) ที่กล่าวไว้ว่า การพัฒนาภูมิทัศน์โดยชุมชนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมผนวกกับความคาดหวังของนักท่องเที่ยวที่ต้องการเห็นความสะอาด ความเป็นระเบียบของชุมชน ความร่มรื่น และการมีเอกลักษณ์ที่ชัดเจน อาทิ บรรยากาศของชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชน ซึ่งจากการศึกษาในครั้งนี้เห็นว่าการปรับปรุงที่อยู่อาศัยทำให้ชุมชนมีส่วนร่วมส่งเสริมการท่องเที่ยวของเมืองเชียงใหม่ ร้อยละ 92.3 การสร้างถนนเลียบบคลองแม่ข่าทำให้มีโอกาสไปมาหาสู่

กับคนในชุมชนและชุมชนใกล้เคียงมากขึ้น ร้อยละ 91.8 และการปรับปรุงคุณภาพน้ำทำให้เกิดการรวมกลุ่มเพื่อรักษาคุณภาพน้ำของชุมชนและชุมชนใกล้เคียง ร้อยละ 88.5 อธิบายได้ว่า ชุมชนที่มีสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ และมีประเพณีที่เก่าแก่และเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนและสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชม เป็นข้อได้เปรียบและเป็นโอกาสดีที่ชุมชนจะมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนและเมืองเชียงใหม่ แต่ปัจจุบันปัญหาสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย และการสัญจรในชุมชนที่ไม่สะดวกเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก หากสามารถปรับปรุงสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยให้เป็นระเบียบ สะอาด ถูกสุขลักษณะ และการมีเส้นทางสัญจรที่สะดวกจะเป็นปัจจัยเสริมที่ช่วยให้การพัฒนาด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนที่ตรงกับความคาดหวังของนักท่องเที่ยว อีกทั้งเป็นการเพิ่มโอกาสในการสร้างรายได้ให้กับชุมชนจากการขายสินค้า หรือของที่ระลึกให้กับนักท่องเที่ยวอีกด้วย นอกจากนี้ประชาชนในชุมชนก็มีการไปมาหาสู่กัน ได้สะดวกมากขึ้น ซึ่งเป็นลักษณะความคาดหวังของประชากรในชุมชนตามแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเมืองของ ปญวัญญ์ ชลวิจิต (2545) ที่กล่าวว่า ประชาชนในชุมชนจะมีความคาดหวังว่าตน และชุมชนจะได้รับประโยชน์จากการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยว

1.4 ผลกระทบทางสุขภาพด้านจิตวิญญาณ

การมีส่วนร่วมฟื้นฟูวิถีชีวิตแบบล้านนา และการสนับสนุนการปรับปรุงชุมชนคลองแม่ข่าของภาครัฐทำให้เกิดความมั่นคงทางจิตใจในสิทธิที่อยู่อาศัย ร้อยละ 89.6 และ 89.0 การที่ประชาชนส่วนใหญ่ว่าการมีส่วนร่วมฟื้นฟูวิถีชีวิตแบบล้านนา ส่งผลกระทบต่อสุขภาพด้านจิตวิญญาณในเชิงบวก อธิบายจากการที่อาศัยอยู่ในชุมชนที่มีอาณาเขตติดต่อกับชุมชนแออัดที่ถูกรื้อย้าย บางส่วนจึงได้รับผลกระทบโดยตรงจากผู้ที่ถูกรื้อที่สาธารณะบริเวณแนวคลองแม่ข่า ทำให้เกิดความวิตกกังวลว่าในอนาคตอาจมีการรื้อกล้าเข้ามาในที่ดินของตนเมื่อภาครัฐมีการดำเนินการป้องกันการบุกรุกและการปรับปรุงที่ชัดเจน จึงเกิดความมั่นคงทางจิตใจในความรับผิดชอบและการดูแลจากภาครัฐ ที่จะสามารถป้องกันมิให้มีปัญหาการบุกรุกที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียง และจากสภาพปัญหาของชุมชนเมือง ทั้งการแข่งขันในการหาเลี้ยงชีพ ปัญหาทางสังคม ปัญหาการจราจรและค่าครองชีพที่สูงขึ้น ทำให้เกิดความต้องการกลับไปใช้ชีวิตแบบเดิมทั้งในด้านความเป็นชุมชนดั้งเดิมที่มีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย และมีความผูกพันกับคลองแม่ข่าเหมือนเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประชาชนชุมชนริมคลองแม่ข่า มีการพึ่งพาคลองแม่ข่าในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม อุปโภคบริโภคในครัวเรือน เป็นแหล่งอาหารตามธรรมชาติที่มีความอุดมสมบูรณ์ ถ้ามีการดำเนินการได้สำเร็จตามโครงการที่ตั้งไว้จะทำให้คุณภาพชีวิตของประชาชนริมคลองแม่ข่าดีขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาของสำนักพัฒนาองค์กรชุมชนเกี่ยวกับทัศนคติของประชาชนต่อการปรับปรุงชุมชนบริเวณแนวคลองแม่ข่า (2545) ที่พบว่าประชาชนส่วนใหญ่ต้องการมีวิถีชีวิตแบบ

เศรษฐกิจพอเพียง ที่เป็นวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม โดยมีการพึ่งพาธรรมชาติในการเป็นแหล่งอาหาร และการประกอบอาชีพ และจากผลการศึกษาคั้งนี้พบว่าประชาชนกลุ่มตัวอย่างเกิดความรู้สึกสังสารคนที่ต้องย้ายบ้านเรือนออกไปร้อยละ 62.1 และเห็นว่า การปรับปรุงชุมชนแนวคลองแม่ข่าทำให้สูญเสียคุณค่าความเป็นชุมชนดั้งเดิม เกิดผลกระทบต่อสุขภาพทั้งเชิงบวกและเชิงลบใกล้เคียงกันคือร้อยละ 54.4 และ 45.6 อธิบายได้ว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนที่ศึกษาบางส่วนจะมีความสัมพันธ์กับประชาชนในชุมชนแออัดที่ถูกรื้อย้าย เมื่อมีการรื้อย้ายและปรับปรุงย่อมส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ ที่เป็นลักษณะความสัมพันธ์ของการ ไปมาหาสู่กัน การเป็นเครือข่ายองค์กร และการมีประเพณีร่วมกัน ทำให้เกิดความผูกพันและมีความเอื้ออาทรต่อกัน และโดยพื้นฐานจิตใจของชาวไทยที่มีจิตใจที่อ่อนโยน และมีเมตตา จึงทำให้เกิดความรู้สึกสังสารผู้ที่ต้องย้ายบ้านเรือนออกไปอีกทั้งการที่คนในชุมชนแออัดบางส่วนเป็นลูกค้าที่สร้างรายได้ให้กับการประกอบอาชีพค้าขายของคนในชุมชนที่ศึกษาหากต้องย้ายบ้านเรือนออกไปทำให้ลูกค้าลดลงส่งผลกระทบต่อรายได้ จึงเกิดความรู้สึกในเชิงลบ ส่วนการสูญเสียคุณค่าความเป็นชุมชนดั้งเดิม อธิบายได้จากข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง และจากการสัมภาษณ์เชิงลึกที่พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีอายุเฉลี่ยระหว่าง 47 ปี และอาศัยอยู่ในชุมชนในช่วงเวลา 25-45 ปี ขึ้นไป จึงมีความผูกพันกับบรรยากาศของชุมชนแบบเดิมทั้งในด้านการดำรงชีวิต สภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยที่มีความเป็นธรรมชาติสูง และไม่มีปัญหามลพิษทั้งทางน้ำ ทางอากาศ ตลอดจนปัญหาด้านสังคม ความเอื้ออาทรต่อเพื่อนบ้าน การดำรงชีวิตแบบเรียบง่าย เมื่อมีการพัฒนาและปรับปรุงชุมชนให้มีความเจริญซึ่งส่งผลกระทบต่อบรรยากาศแบบดั้งเดิมของชุมชนทำให้ประชาชนต้องปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งส่วนใหญ่ยังไม่สามารถปรับตัว และยอมรับกับวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปได้ จึงเกิดผลกระทบต่อสุขภาพด้านจิตวิญญาณในเชิงลบ

ส่วนที่ 2 อภิปรายผลการศึกษาเชิงคุณภาพ เกี่ยวกับการผลกระทบทางสุขภาพที่คาดว่าจะเกิดจากการเปลี่ยนแปลงปัจจัยที่มีผลต่อสุขภาพ

2. ผลกระทบทางสุขภาพที่คาดการณ์ว่าจะเกิดจากการเปลี่ยนแปลงปัจจัยที่มีผลต่อสุขภาพ

2.1 ผลกระทบทางสุขภาพที่คาดการณ์ว่าจะเกิดจากการเปลี่ยนแปลงปัจจัยสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

2.1.1 การสร้างถนนเลียบบคลองแม่ข่า

(1) **ผลกระทบต่อสุขภาพด้านบวก** จากผลการศึกษาพบว่า กลุ่มผู้นำชุมชนกลุ่มประธานอาสาสมัครสาธารณสุข และกลุ่มตัวแทนประชาชนทั่วไป เห็นว่า การสร้างถนนเลียบบ

คลองแม่ข่าจะทำให้ชีวิตความเป็นอยู่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ในระดับที่เห็นด้วยมาก โดยเห็นด้วยว่าจะทำให้การสัญจรภายในชุมชน การไปมาหาสู่กันสะดวกขึ้น โอกาสในการสัญจรทางเท้าจะมากขึ้น ซึ่งความสะดวกสบายของการสัญจร จะทำให้การไปมาหาสู่กันได้บ่อยครั้งกว่าเดิม ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ เจริญ ศิริวงศ์ (2543) เรื่องการปรับตัวด้านสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนเนื่องมาจากการอพยพ พบว่าเส้นทางสัญจรในชุมชนแห่งใหม่ที่มีการสร้างถนนเชื่อมโยงต่างๆ หลังคาเรือน จะทำให้คนบ้านใกล้เรือนเคียงไปมาหาสู่กันบ่อยครั้งกว่าเดิม แต่จะใช้เวลายานในการสัญจรมากกว่าการเดินเท้า เนื่องจากสภาพทางกายภาพของถนนที่เป็นเส้นทางหลักของชุมชน ซึ่งจากการสำรวจของสำนักงานเทศบาลนครเชียงใหม่ (2545) พบว่าประชาชนชุมชนแนวคลองแม่ข่าจะเลือกสัญจรโดยการเดินเท้ามากกว่าการใช้เวลายาน เพราะสภาพแวดล้อมและลักษณะทางกายภาพของถนนมีความเป็นธรรมชาติสูง อีกทั้งมีนโยบายส่งเสริมการสัญจรโดยการเดินเท้าและจักรยานของหน่วยงานภาครัฐ และความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสุขภาพร่างกายของประชาชนที่ว่าการได้ออกแรงหรือใช้กำลังเป็นการออกกำลังกายอย่างหนึ่ง ซึ่งจะทำให้ร่างกายแข็งแรง และถนนเลียบบคลองแม่ข่ามีความเป็นธรรมชาติทำให้การเดินเท้าจะทำให้ได้รับความสดชื่นมากกว่าการใช้เวลายานในการสัญจร นอกจากนี้ประชาชนเห็นด้วยมากกับการพัฒนาด้านอื่นๆที่จะตามมา จากการสร้างถนนเลียบบคลองแม่ข่า เนื่องจากการคมนาคม การสัญจรที่สะดวก ทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือบุคคลภายนอกอยากเข้ามาในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นเพื่อการพัฒนา หรือการศึกษาหาความรู้ การท่องเที่ยว และการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ทรงพล หาญศิริมีชัย (2543) เรื่องการเปลี่ยนแปลงด้านสังคมและวัฒนธรรมจากโครงการสร้างถนนในชนบท : กรณีศึกษาชุมชนบ้านแก่งหลวง อำเภออลอง จังหวัดแพร่ ที่พบว่า ภายหลังจากก่อสร้างถนนในหมู่บ้านแล้วเสร็จ เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านการพัฒนา ที่มีหน่วยงานต่างๆ เข้ามาพัฒนาเรื่องความเป็นอยู่ โครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นในการดำรงชีวิต สาธารณูปโภคต่างๆ อาทิ สถานที่พักผ่อนและทำกิจกรรมสันทนาการของชุมชน การพัฒนาให้บ้านแก่งหลวงเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านการพัฒนาชุมชนชนบท รวมทั้งประชาชนได้รับบริการด้านสุขภาพอย่างทั่วถึง และการทำงานของอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชนก็มีความต่อเนื่องและครอบคลุมจำนวนหลังคาเรือนในชุมชน

(2) ผลกระทบต่อสุขภาพด้านลบ

สำหรับผลกระทบด้านลบพบว่าคนที่อยู่ติดกับถนนจะรำคาญ วัสดุที่สูญเสียบางส่วน ความเป็นส่วนตัว และอาจได้รับอันตรายจากอุบัติเหตุจากการใช้เวลายานของผู้สัญจร ต่อความเห็นดังกล่าวอธิบายจากผลการศึกษาที่พบว่า ประชาชนในชุมชนส่วนใหญ่จะอยู่กับบ้านหากมีเวลาว่าง ซึ่งถือว่าเป็นสถานที่ ที่ตนเองจะผ่อนคลายความเครียด ความเหนื่อยล้า โดยมีต้องผจญกับปัญหา

การจราจรในเขตเมือง ความเป็นชุมชนที่สงบ และไม่มีผู้คนจากนอกชุมชนเข้ามา จึงเกิดความเคยชินกับชีวิตความเป็นอยู่ที่สงบ ไม่มีคนพลุกพล่าน เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเกิดขึ้นในชุมชนจึงเห็นว่าส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของตน อีกทั้งการที่ไม่ได้รับประโยชน์จากการส่งเสริมของภาครัฐในการให้ถนนเลียบบลองแมง่าเป็นเส้นทางสัญจรของนักท่องเที่ยวและคนในชุมชนจึงมีความรู้สึกในด้านลบมากกว่าด้านบวก

2.1.2 การสร้างสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ

(1) ผลกระทบต่อสุขภาพด้านบวก ประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่าการสร้างสถานที่พักผ่อนบริเวณแนวคลองแมง่า จะทำให้ประชาชนในชุมชน และชุมชนใกล้เคียงมีโอกาสออกกำลังกายมากขึ้น อาจเป็นลักษณะการรวมกลุ่มระหว่างคนในชุมชน ชุมชนใกล้เคียงและบุคคลภายนอกหรือไม่รวมกลุ่มก็ได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ บริษัท แอสดี คอนคอร์ปอเรชั่น จำกัด (2542, หน้า 4,15) เรื่องการศึกษา ความเหมาะสมของการออกแบบเบื้องต้น และศึกษาผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมจากการพัฒนาควีนพะเยา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา พบว่าการปรับปรุงภูมิทัศน์ โดยการมีสถานที่พักผ่อนและออกกำลังกายจะเป็นแรงกระตุ้นให้ประชาชนสนใจที่จะออกกำลังกายมากขึ้น ส่งผลให้สุขภาพของประชาชนในจังหวัดพะเยาดีขึ้น และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ เบญจมาศ ยศปัญญา เรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการพื้นที่สีเขียวเพื่อสนับสนุนการ รมศึกษาแขวงกาวิละ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าพฤติกรรมการใช้สถานที่พักผ่อนหรือสวนสาธารณะมาจากองค์ประกอบความสนใจด้านพลาซามัย เป็นหลัก และลักษณะของกิจกรรมส่วนใหญ่จะเป็นการพักผ่อนแบบออกแรง (active recreation) หรือการออกกำลังกาย ทำให้สถานที่พักผ่อนหรือสวนสาธารณะของชุมชนมักมีสนามเด็กเล่น และสนามกีฬาเป็นหลัก นอกจากนี้โอกาสการออกกำลังกายมากขึ้น การที่เด็กมีสถานที่ออกกำลังกายทำให้เด็กมีพัฒนาการที่ดีด้วย เนื่องจากสถานที่พักผ่อนเป็นสมบัติสาธารณะทำให้มีผู้มาใช้สถานที่ดังกล่าวมีความหลากหลาย โอกาสที่คนในชุมชนจะได้พบปะกับบุคคลต่างๆ จึงมีมากขึ้น ในการปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนที่มีความแตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็น ความชอบ ค่านิยม การดำรงชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี จะทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน อีกทั้งการที่คนได้พูดคุย สนทนากับผู้อื่นจะทำให้ช่วยผ่อนคลายความเครียดของที่มีปฏิสัมพันธ์กันได้ ซึ่งสอดคล้องกับพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพของ เพนเดอร์ (1980)ที่ว่า การปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น จะช่วยผ่อนคลายความเครียด เกิดการแลกเปลี่ยนทัศนะ ประสบการณ์ต่างๆ ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับพฤติกรรมทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับสถานที่พักผ่อนสาธารณะของ Lawrence Halprin (1993)ที่ว่า ความต้องการของประชาชนในชุมชนเมืองที่ใช้สถานที่พักผ่อนหรือสวนสาธารณะของชุมชน เพื่อการคบค้าสมาคมโดยทั่วไป ด้วยการพูดคุย ติดต่อกันและกัน การสนทนาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และความต้องการเรียนรู้สิ่งต่างๆที่สนใจ

และแสวงหา ประสบการณ์ใหม่ๆ จากคนที่เราสนใจ ซึ่งความต้องการดังกล่าวจะแสดงออกเป็น พฤติกรรมที่นำไปสู่การพักผ่อนหย่อนใจในสถานที่พักผ่อนของชุมชน แต่ผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ขัดแย้ง กับผลการศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมในสถานที่พักผ่อน หรือสวนสาธารณะของชุมชนที่ว่า การจับกลุ่ม คุยกัน การปฏิสัมพันธ์กันของคนในชุมชนหลายแห่งจะใช้สถานที่พักผ่อนหน้าบ้านที่มีรถผ่านไป มาบ่อยมากกว่าการไปสถานที่พักผ่อนหรือสวนสาธารณะ โอกาสในการสร้างอาชีพและรายได้ เสริม การที่ประชาชนเห็นด้วยมาก เนื่องมาจากปัจจุบันอาชีพของประชาชนในชุมชนส่วนใหญ่ จะประกอบอาชีพค้าขาย ด้วยประสบการณ์ที่ว่า ที่ไหนที่มีคนมาก ความต้องการสินค้าก็จะมีตามมา อีกทั้งการวางแผนไทย ที่ประชาชนเห็นด้วยมากกว่ามีความเหมาะสมกับสถานที่พักผ่อน สวนสาธารณะ เพราะคนส่วนใหญ่จะมาใช้สถานที่เพื่อทำกิจกรรมที่เกี่ยวกับสุขภาพ

(2) ผลกระทบต่อสุขภาพด้านลบ จากผลการศึกษาพบว่า การสร้างสถานที่ พักผ่อน เมื่อมีคนมาใช้มากขึ้นอาจทำให้เกิดปัญหาขยะที่จะเป็นแหล่งเพาะพันธุ์พาหะนำโรค และ อาจเป็นแหล่งมั่วสุมของกลุ่มวัยรุ่นได้ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ มนัส สุวรรณ (2534, หน้า 28) เรื่อง กว๊านพะเยานิเวศวิทยาและศักยภาพในการพัฒนาเป็นสถานที่ท่องเที่ยว ที่พบว่า เมื่อมี ประชาชนมาพักผ่อนในบริเวณดังกล่าวมากขึ้น อีกทั้งมีการค้าขายสินค้า ทำให้มีการทิ้งขยะเพิ่มมากขึ้น ซึ่งขยะมูลฝอยเป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม เช่นเป็นแหล่งเพาะพันธุ์พาหะนำโรค เช่น หุ และแมลงวัน ที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ

2.1.3 การปรับปรุงคุณภาพน้ำคลองแม่ข่า

จากการที่กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มประธานอาสาสมัครสาธารณสุข และกลุ่มตัวแทน ประชาชนทั่วไป มีความเห็นตรงกันว่า การปรับปรุงคุณภาพน้ำคลองแม่ข่าจะทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น อธิบายได้จากผลการศึกษาที่พบว่า การปรับปรุงคุณภาพน้ำคลอง แม่ข่าเป็นสิ่งแรกที่ประชาชนชุมชนคลองแม่ข่าต้องการให้ภาครัฐ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการ แก้ไขอย่างเร่งด่วนและจริงจัง เนื่องจากปัจจุบันสภาพน้ำคลองแม่ข่าเน่าเสียอยู่ในขั้นวิกฤต ที่ไม่ สามารถใช้ประโยชน์ใดๆ ได้เหมือนในอดีต อีกทั้งยังส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยกับประชาชนที่ อาศัยอยู่ในบริเวณนั้น ไม่ว่าจะเป็นปัญหาขยะ ปัญหาการตื่นเงินของคลอง ปัญหาน้ำท่วม ปัญหา แหล่งเพาะพันธุ์พาหะนำโรค กลิ่นเหม็นของน้ำเสียที่รบกวน สภาพแวดล้อมดังกล่าว ไม่เอื้อต่อการ มีสุขภาพอนามัยที่ดีของประชาชน สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับสุขภาพและสิ่งแวดล้อมของบุญ ต่วน แก้วปิ่นตา (2544, หน้า 4) ที่กล่าวว่า สภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้อต่อการมีสุขภาพอนามัยที่ดีของ ประชาชน ได้แก่ การอยู่ท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยที่สกปรก เป็นแหล่งเพาะพันธุ์พาหะนำ โรค น้ำเสีย ขยะ และสิ่งปฏิกูล ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้จะบั่นทอนสุขภาพด้านร่างกาย และจิตใจ ทำให้ ประชาชนให้ความสำคัญกับการปรับปรุงคุณภาพน้ำคลองแม่ข่ามากเป็นอันดับหนึ่งเมื่อเทียบกับการ

พัฒนาด้านอื่นๆ สอดคล้องกับผลการศึกษาของพันจ่าอากาศเอกวิโรจน์ สุขประดับ (2545, หน้า 101-105) เรื่องทัศนคติของประชาชนต่อนโยบายการแก้ปัญหาน้ำเสียคลองแม่ข่าในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ที่ว่า หากมีการปรับปรุงคุณภาพน้ำ ขยะจำนวนมากจะถูกกำจัดให้หมดไป คลองแม่ข่าจะระบายน้ำได้ดีขึ้น ปัญหาน้ำท่วมจะหมดไปทำให้ประชาชนไม่เสียสุขภาพจิตจากกลิ่นเหม็นของน้ำ และกังวลกับปัญหาน้ำท่วมบ้านเรือนของตน และหากภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทำได้สำเร็จ คนในชุมชนคลองแม่ข่าจะมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นมาก

2.1.4 การปลูกต้นไม้เลียบบคลองแม่ข่า

(1) ผลกระทบต่อสุขภาพด้านบวก

ประชาชนเห็นว่า การปลูกต้นไม้เลียบบคลองแม่ข่า จะช่วยฟอกอากาศให้ดีขึ้น และสามารถลดมลพิษทางอากาศได้ คลองแม่ข่าจะมีทัศนียภาพที่ขึ้น คนก็จะมีสุขภาพดี อธิบายได้จากสภาพปัญหามลพิษทางอากาศของเมืองเชียงใหม่เกิดจากควันท่อไอเสียรถ และปัญหาการจราจรที่คับคั่ง จากการเผาไหม้ทำให้มีก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ และก๊าซคาร์บอนมอนนอกไซด์สูง หากเข้าสู่ร่างกายในปริมาณมากจะเป็นอันตรายต่อระบบการหายใจที่ส่งผลต่อสุขภาพได้ หากมีการปลูกต้นไม้มากๆ จะเป็นการเพิ่มออกซิเจนในอากาศ ซึ่งอธิบายจากทฤษฎีการสังเคราะห์แสงที่กล่าวว่า ต้นไม้จะใช้ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์เป็นวัตถุดิบในการสังเคราะห์แสง และให้ผลผลิตเป็นก๊าซออกซิเจนในเวลากลางวัน และน้ำ ทำให้เกิดความชื้นและอากาศดีขึ้น ซึ่งนอกจากจะช่วยลดมลพิษทางอากาศยังทำให้ทัศนียภาพริมคลองแม่ข่ามีความร่มรื่น สอดคล้องกับการศึกษาเรื่อง การประเมินผลกระทบต่อสุขภาพจากตึกสูง ของพงเทพย์ วิวรรณะเดช และคณะ (2545) ที่พบว่า การเพิ่มพื้นที่สีเขียวในเมืองโดยการปลูกต้นไม้ จะช่วยลดปริมาณก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ และเพิ่มปริมาณก๊าซออกซิเจนซึ่งทำให้อากาศดีขึ้น อีกทั้งยังช่วยให้บรรยากาศเย็นลงจากการคายน้ำจากใบไม้ได้อีกด้วย

2.1.5 การปรับปรุงที่อยู่อาศัยในชุมชน

(1) ผลกระทบต่อสุขภาพด้านบวก จากรูปแบบการปรับปรุงสภาพที่อยู่อาศัย

โดยการรื้อย้ายบ้านเรือนที่บุกรุกแนวคลองออกไปเพื่อให้เป็นโล่งว่าง เพื่อสร้างถนนเลียบบคลองแม่ข่า สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ และปลูกต้นไม้เลียบบคลอง ประชาชนส่วนใหญ่เห็นด้วยกับรูปแบบการดำเนินการดังกล่าว และคาดหวังผลด้านสุขภาพไว้ว่าจะทำให้ประชาชนมีชีวิตที่ดีจากการมีสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยความเหมาะสมกับการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน สอดคล้องกับการนำเสนอปัจจัยที่มีผลต่อสุขภาพของบุญดวน แก้วปิ่นตา (2544, หน้า 4-5) ที่ว่า สุขภาพอนามัยเกี่ยวข้องกับหลักการป้องกันสุขภาพ (prevention) ภายใต้ภาวะต่างๆ ที่ดีและเกื้อกูลต่อสุขภาพ อันประกอบด้วย ความสะอาดของที่อยู่อาศัย การมีสิ่งแวดล้อม อากาศ ชุมชนและเมืองที่สะอาด รวมถึงการมีโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตอย่างพอเพียง อาทิเส้นทางสัญจรใน

ชุมชน สถานที่สันตนาการ สาธารณูปโภค ไฟฟ้า น้ำประปาเป็นต้น แต่การปรับปรุงที่อยู่อาศัยในชุมชนตามโครงการมิได้มีการกล่าวถึงการปรับปรุงภายในชุมชน ทำให้ประโยชน์สูงสุดเกิดกับผู้อยู่อาศัยบริเวณแนวคลองมิได้มีการกระจายประโยชน์สู่ภายในชุมชน แต่อย่างไรก็ตามโดยภาพรวมประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่าพื้นที่อื่นก็จะได้รับการพัฒนาต่อไปในอนาคต

(2) ผลกระทบต่อสุขภาพด้านลบ

ข้อจำกัดที่สำคัญของการปรับปรุงชุมชน คือการที่สภาพบ้านเรือนมิได้มีการวางผังการปลูกสร้างไว้ตั้งแต่ตอนแรก ทำให้ยากต่อการพัฒนาเส้นทางของชุมชน ตลอดจนการพัฒนาด้านสาธารณูปโภค จากสภาพทั่วไปของชุมชนที่ศึกษา บริเวณพื้นที่เขตติดต่อกับชุมชนแออัดมีพื้นที่ที่จำกัดทำให้การถอยร่นของบ้านที่บุกรุกแนวคลองเข้ามาในรัศมีไม่ต่ำกว่า 3 เมตร รุกล้ำเข้ามาในชุมชนที่ศึกษา ส่งผลกระทบโดยตรงต่อคนที่มีบริเวณบ้านติดกับแนวบ่กรุกที่อาจมีการรุกล้ำที่ส่วนบุคคล จากการที่ภาครัฐขาดการมีส่วนร่วมในการพิจารณาและศึกษาผลกระทบตลอดจนปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากการรื้อย้ายและปรับปรุงไม่ครอบคลุมทุกกลุ่มที่มีส่วนได้ส่วนเสีย ทำให้ปัญหาความขัดแย้งภายในชุมชนอาจเกิดขึ้นได้ หากภาครัฐมิได้มีการจัดการในการป้องกัน และหาทางออกของปัญหาที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละชุมชน

2.2 ผลกระทบทางสุขภาพที่คาดว่าจะเกิดจากการเปลี่ยนแปลงปัจจัยด้านสังคม เศรษฐกิจ

2.2.1 การปฏิสัมพันธ์/การรวมกลุ่มทางสังคม

(1) ผลกระทบต่อสุขภาพด้านบวก การปฏิสัมพันธ์กับบุคคลต่างๆ มากขึ้น จะเกิดการรวมกลุ่มทั้งด้านอาชีพ เครือข่ายองค์กรชุมชน ที่มีผลต่อความสามัคคีในชุมชน เกิดเครือข่ายในการกระจายข้อมูลข่าวสาร นอกจากนี้ชุมชนมีโอกาที่จะได้รับการพัฒนาที่หลากหลายรูปแบบ เนื่องจากการปฏิสัมพันธ์จะเกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ต่างๆ ความคิด หรือ ค่านิยมของประชาชนอาจมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม และด้วยสภาพแวดล้อมที่เป็นแบบชุมชนเมืองที่ประชาชนส่วนใหญ่มีการดำเนินชีวิตที่มีการพึ่งพาผู้อื่น และเทคโนโลยีมากกว่า การพึ่งพาตนเองและธรรมชาติ การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตให้เข้ากับสังคมจึงเป็นไปได้โดยอัตโนมัติ การปฏิสัมพันธ์จะทำให้เกิดการแพร่แนวคิดใหม่ๆ ที่ประชาชนจะนำไปพิจารณาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของตนเอง ประชาชนเห็นว่ากลุ่มคนที่มีโอกาสในการปฏิสัมพันธ์กับประชาชนชุมชนคลองแม่ข่า ได้แก่ นักท่องเที่ยว คนนอกชุมชนที่มาใช้สถานที่พักผ่อน และสัญจรบนถนนเลียบริมคลองแม่ข่า นักวิชาการ นักศึกษาที่เข้ามาศึกษาดูงาน คนต่างพื้นที่ สอดคล้องกับการศึกษาของทรงพล หาญศิริมีชัย (2545, หน้า 59-62) เรื่อง การศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและสิ่งแวดล้อมจากโครงการสร้างถนนในชนบท ชุมชนแก่งหลวง อำเภอทอง จังหวัดแพร่ ที่ว่าหลังจากที่ถนน

ก่อสร้างแล้วเสร็จ และมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นต่างๆ เช่น ไฟฟ้า น้ำประปาหมู่บ้าน ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ก็มีผู้คนเข้าออกชุมชนมากขึ้นกว่าเดิม ทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักเรียน นักศึกษา คนที่มาศึกษาดูงานรูปแบบการพัฒนาชนบท พ่อค้า แม่ค้าที่มาจับซื้อผลิตผลทางการเกษตร

(2) ผลกระทบต่อสุขภาพด้านลบ จากการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลภายนอกที่หลากหลาย มีการแพร่ของนวัตกรรมใหม่ๆ ทำให้ค่านิยมเปลี่ยนไปเป็นวัตถุนิยม โดยการให้คุณค่าของบุคคลจากวัตถุที่ทันสมัย มากกว่าคุณค่าทางจิตใจ กลุ่มวัยรุ่นมีค่านิยม และพฤติกรรมการบริโภคที่นิยมซื้อเครื่องใช้ที่ทันสมัยตามกลุ่มเพื่อน ความมีสัมมาคารวะต่อผู้ใหญ่ หรือผู้ที่อาวุโสกว่าลดลง มีความมั่นใจในตนเองมากขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาของสอดคล้องกับการศึกษาของทรงพล หาญศิริมีชัย (2545; หน้า 59-62) เรื่อง การศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและสิ่งแวดล้อม จากโครงการสร้างถนนในชนบท ชุมชนแก่งหลวง อ่างทอง จังหวัดแพร่ ที่พบว่าการที่มีบุคคลภายนอกเข้ามาในชุมชนมากขึ้น ทำให้ค่านิยม และพฤติกรรมการบริโภคของประชาชนในชุมชนแก่งหลวงเปลี่ยนแปลงไป มีค่านิยมในการซื้อหาเครื่องใช้ที่อำนวยความสะดวกสบายมากขึ้นกว่าเดิม และมีพฤติกรรมการบริโภคที่เปลี่ยนไปเป็นแบบบริโภคนิยมเหมือนคนในสังคมเมือง โดยส่วนใหญ่จะได้รับอิทธิพลมาจากลูกหลานที่ศึกษาโรงเรียนในเมือง

2.2.2 การประกอบอาชีพและรายได้

(1) ผลกระทบต่อสุขภาพด้านบวก ผลการศึกษาพบว่าประชาชนเห็นด้วยมากกับโอกาสในการสร้างอาชีพและรายได้เสริมจากโครงการ จากการรวมกลุ่มอาชีพ การส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนให้เป็นเส้นทางท่องเที่ยวชมโบราณสถานที่สำคัญตามแนวคลองแม่ข่า จากประสบการณ์ที่เคยเห็นแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ จะมีคนมาค้าขาย ตลอดจนประกอบอาชีพอื่นๆ โดยมีกลุ่มผู้บริโภคและใช้บริการเป็นนักท่องเที่ยว ทั้งชาวไทยและต่างชาติ ที่ทำรายได้เป็นอย่างดีเป็นกอบเป็นกำ ทำให้ประชาชนมีความคาดหวังในด้านบวกมากกว่าด้านลบ อีกทั้งโครงการยังมิได้มีการดำเนินการสภาพปัญหาจึงยังไม่เกิด อย่างไรก็ตาม ประชาชนที่ให้ความเห็นว่า การมีอาชีพเสริมทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้น สามารถช่วยลดความเครียดจากปัญหาารายรับไม่พอกับรายจ่าย

(2) ผลกระทบต่อสุขภาพด้านลบ จากการสัมภาษณ์พบว่า เมื่อประชาชนมีรายได้เพิ่มมากขึ้น หากไม่บริหารจัดการเกี่ยวกับการใช้จ่ายในชีวิตประจำวันที่ดี อาจเกิดปัญหาารายรับไม่พอกับรายจ่าย เนื่องจากค่านิยมในการบริโภคที่เปลี่ยนแปลงไป ความต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกสบายในชีวิตประจำวันเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากมีกำลังซื้อมากขึ้น อธิบายจากหลักการของเศรษฐศาสตร์ที่ว่า เมื่อมีศักยภาพในการจัดซื้อจัดหามากขึ้น จะเป็นปัจจัยเสริมที่กระตุ้นให้เกิดความต้องการมากขึ้นด้วย หากมีการใช้จ่ายที่มากเกินไปกว่ารายรับของตนเอง จะก่อให้เกิดภาระหนี้สินตามมา

2.3 ผลกระทบทางสุขภาพที่คาดว่าจะเกิดจากการเปลี่ยนแปลงปัจจัยด้านวัฒนธรรม

2.3.1 การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์/วัฒนธรรม

(1) **ผลกระทบต่อสุขภาพด้านบวก** การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์/วัฒนธรรม ประชาชนเห็นว่าจะทำให้เกิดการรวมกลุ่มของประชาชนในชุมชนเพื่อการมีส่วนร่วม ส่งเสริมการท่องเที่ยวและเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ทัศนียภาพจากลักษณะ และพื้นฐานจิตใจของชาวล้านนา จากผลการศึกษาครั้งนี้ ที่พบว่าวิถีชีวิตของคนเหนือที่มีวัฒนธรรม ที่มีความเป็นเอกลักษณ์ ส่งผลให้ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนด้านที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมประเพณีมีความแน่นแฟ้น การรวมกลุ่มเพื่อกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมประเพณีจึงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้เองตามธรรมชาติ โดยไม่ต้องมีการกระตุ้นหรือมีสิ่งเร้าของกลุ่ม

(2) **ผลกระทบต่อสุขภาพด้านลบ** ประชาชนเห็นว่า การที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในชุมชนอาจทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง โครงสร้างทางสังคม ที่ให้ความสำคัญกับชีวิตที่ทันสมัย และวัฒนธรรมที่เกิดจากการปฏิสัมพันธ์กับนักท่องเที่ยวทำให้ประชาชนได้รับวัฒนธรรม ข่าวสารที่หลากหลาย หากไม่มีการประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตของตนเองอาจเกิดปัญหาตามมาภายหลังได้ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ กำไลทอง ปิ่นนำ (2543, หน้า 81-85) เรื่องผลกระทบจากการจัดการสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมที่มีต่อชุมชนในกำแพงเมืองเก่าเชียงใหม่ ที่พบว่า การที่นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในชุมชนส่งผลให้โครงสร้างทางสังคม การประกอบอาชีพมีการเปลี่ยนแปลงจากการอยู่แบบพอเพียงมาเป็นการให้ความสำคัญกับการซื้อของใช้ที่อำนวยความสะดวกในชีวิตประจำวัน เกิดค่านิยมตามแบบชุมชนเมือง ที่วัดคุณค่าของคนจากการมีสิ่งของเครื่องใช้ที่ทันสมัย

2.3.2 การฟื้นฟูวิถีชีวิตริมคลอง

(1) **ผลกระทบต่อสุขภาพด้านบวก** การฟื้นฟูวิถีชีวิตริมคลองประชาชนเห็นว่าจะทำให้ชีวิตความเป็นอยู่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น อธิบายได้จากประวัติความเป็นมาของชุมชนที่ศึกษา ที่พบว่าวิถีชีวิตในอดีตไม่ต้องแข่งขันเพื่อหาเลี้ยงชีพเหมือนปัจจุบัน การที่ไม่ต้องดิ้นรนก็กินอิ่มนอนหลับ เพราะสามารถเก็บผักหาปูหาปลาตามคลองแม่ข่ามากินได้ ซึ่งเป็นอาหารที่ปลอดภัยจากสารพิษ และส่วนใหญ่จะทำอาชีพเกษตรที่ใช้น้ำจากคลองแม่ข่า ในการทำนา การปลูกผักขาย ทำให้ประหยัดค่าใช้จ่ายเพราะไม่ต้องซื้ออาหารกินเหมือนปัจจุบัน บางที่แม้แต่เครื่องแกงยังต้องซื้อเพราะบ้านไม่มีบริเวณให้ปลูกอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพที่มีการใช้แรงก็เหมือนได้ออกกำลังอยู่ตลอดเวลา ร่างกายจึงแข็งแรง หากสามารถฟื้นฟูบรรยากาศเดิมของชุมชนริมคลองให้กลับคืนมาได้ คนในชุมชนก็จะได้รับอากาศที่ดี ร่างกายสดชื่น เด็กรุ่นหลังจะได้รู้จักชีวิตแบบพอเพียงแทนการมีชีวิตอยู่ได้ด้วยเงินที่ให้ความสำคัญกับความความสะดวกสบายในชีวิต

เป็นหลัก ครอบครัวก็จะอบอุ่นช่วยกันทำมาหากินไม่ต้องแยกกันไปทำงานคนละทิศละทาง คนในชุมชนก็จะเอื้ออาทรกันมากขึ้น

(2) ผลกระทบต่อสุขภาพด้านลบ การฟื้นฟูวิถีชีวิตริมคลอง ตามโครงการเหมือนภาพฝันที่ได้ความหวังกับคนในชุมชน เนื่องจากการดำเนินการยังไม่เกิดขึ้น ประชาชนจึงไม่แน่ใจว่าจะเป็นไปได้จริงหรือไม่ ในครอบครัวที่มีลูกหลานเป็นวัยรุ่น อาจเกิดการขัดแย้งกันขึ้นได้เนื่องจากสังคมปัจจุบันมีการพัฒนาไปสู่ความเจริญเพื่อให้ทันต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปของสังคม เด็กรุ่นใหม่จึงไม่เห็นความสำคัญการอยู่แบบพอเพียง และวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม เพราะไม่ได้เติบโตมากับบรรยากาศแบบนั้นทำให้ผู้ใหญ่เกิดความไม่สบายใจได้ อีกทั้งการยอมรับจากสังคมภายนอก ซึ่งเป็นความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ ตามแนวคิดความต้องการพื้นฐานระดับบุคคลกับระดับคุณภาพชีวิต ของ ชาร์มา (Sharma, 1998 หน้า 17) ที่กล่าวว่า การยอมรับของสังคมภายนอกจะมีผลต่อความรู้สึกหรือ สุขภาพด้านจิตใจของมนุษย์ ทำให้เกิดความสุข ความภาคภูมิใจในภาพลักษณ์ของตนเองและชุมชน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษาไปใช้

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการรื้อย้ายและปรับปรุงภูมิทัศน์ชุมชนแนวคลองแม่ข่าควรนำผลการศึกษาไปประกอบการพิจารณาวางแผน ปรับเปลี่ยน หรือปรับปรุง แนวทางการดำเนินงานตามนโยบายการพัฒนาและปรับปรุงภูมิทัศน์ที่อยู่อาศัยในเขตเมือง จังหวัดเชียงใหม่ โดยเฉพาะโครงการรื้อย้ายและปรับปรุงชุมชนแออัดบริเวณแนวคลองแม่ข่า

2. ควรนำผลการศึกษาที่ได้ไปประกอบการพิจารณากำหนดขอบเขตและแนวทางการประเมินผลกระทบทางสุขภาพของประชาชนที่อาศัยอยู่รอบๆ บริเวณแนวคลองแม่ข่า และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน จากการดำเนินงานโครงการรื้อย้ายและปรับปรุงชุมชนแออัดบริเวณแนวคลองแม่ข่า เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดจากการพัฒนาที่อยู่อาศัยที่ส่งผลต่อสุขภาพที่สมบูรณ์ในด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ

ข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการ

1. ภาครัฐควรกำหนดมาตรการป้องกันการบุกรุกที่สาธารณะโดยการสร้างแนวป้องกัน มาตรการด้านกฎหมาย และให้ประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน แก้ไขปัญหา พัฒนาที่อยู่อาศัยในทุกขั้นตอนของการดำเนินงาน

2. ภาครัฐควรมีการดำเนินงานในลักษณะพหุภาคีเพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่อยู่อาศัยในเขตเมือง ทั้งด้านการวางแผน การบริหารจัดการ และการดำเนินการ และแต่งตั้งคณะทำงานที่รับผิดชอบให้ชัดเจนเพื่อการทำงานที่มีประสิทธิภาพ

3. การปรับปรุงภูมิทัศน์ชุมชนบริเวณแนวคลองแม่ข่า ภาครัฐควรมุ่งเน้นการปรับปรุงที่สามารถถกเถียงลักษณะของชุมชนริมคลอง วัฒนธรรม ประเพณี แบบล้านนา และมีความเหมาะสมกับวิถีชีวิต โครงสร้างทางสังคมเศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของชุมชน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. จัดการประชุมชี้แจงแนวทางการดำเนินการรื้อย้ายและปรับปรุงชุมชนแออัด เพื่อให้ประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่มรับทราบ และเกิดความเข้าใจตลอดจนร่วมเสนอแนะแนวทางในการดำเนินงานที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน

2. หน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลสิ่งก่อสร้างจากการปรับปรุงภูมิทัศน์ ควรมีการสอดส่องดูแล และบำรุงรักษาอย่างสม่ำเสมอ เพื่อป้องกันปัญหาอาชญากรรมจากการมั่วสุมของวัยรุ่นในสถานที่พักผ่อน และการใช้ถนนเป็นเส้นทางสัญจรเพื่อก่อความวุ่นวายแก่ประชาชน

3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดให้มีการทำประชาพิจารณ์รูปแบบการรื้อย้าย และการปรับปรุงภูมิทัศน์ที่เหมาะสม เพื่อป้องกันปัญหาที่อาจขึ้นกับชุมชนบริเวณรอบๆ และชุมชนแออัดที่ต้องถูกรื้อย้าย

4. ควรมีการกำหนดมาตรการป้องกันการกลับมาบุกรุกที่สาธารณะบริเวณแนวคลองแม่ข่าภายหลังที่สามารถรื้อย้ายได้สำเร็จ

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาผลกระทบทางสุขภาพของประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนแออัดที่อยู่ในโครงการรื้อย้ายและปรับปรุงชุมชนแออัดบริเวณแนวคลองแม่ข่า ทุกชุมชน เพื่อให้เกิดมุมมองจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียส่วนในภาคประชาชนทุกกลุ่ม ซึ่งจะเป็นประโยชน์กับภาครัฐในการกำหนดแนวทางการดำเนินงานที่ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด และช่วยลดผลกระทบในด้านที่เกิดผลเสียให้อยู่ในระดับที่ทุกฝ่ายให้การยอมรับ

2. ควรมีการศึกษารูปแบบการปรับปรุงภูมิทัศน์ในมุมมองของประชาชน เพื่อให้ตรงกับความต้องการและมีความเหมาะสมกับวิถีชีวิตของชุมชน